

ja olemassa vain siksi, että siitä on tehty kopio. Itse asiassa on täysin samantekevää, onko ensimmäistä luolaa olemassa lainkaan, ajan myötä se voidaan unohtaa.

Jätteiden kierrättämisen ja historian lopun teemat huipentuvat tässä kokoelmassa siihen ajatukseen, että historian loppu itsessään on muodostunut tarpeettomaksi tarkoitukselliseksi, josta emme voi päästä eroon. "Vastedes tämä loppu pyörii ja jatkaa pyörimistään ympärillämme väsymättömästi. Olemme oman loppumme piirittämiä, ja meidän on mahdotonta saada sitä laskeutumaan ja palaamaan alas maan päälle. Tähän sopii vertaus avaruuteen unohdetusta venäläisestä kosmonautista, jota kukaan ei ota vastaan eikä käy hakemassa alas. Hän on neuvostoterritorion ainoa hiukkanen, joka heittää ironisesti voltia deterritorialisoituneen Venäjän yllä. Kun maan päällä kaikki on muuttunut, hänestä tulee käytännössä kuolematon ja hän jatkaa pyörimistään jumalien, taivaankappaleiden ja ydinjätteiden tavoin."

Jari Aro

LA(A)TUA ETSIMÄSSÄ

Juha Suoranta, *Tekstit, murrokset ja muutos: kolme näkökulmaa laadullisen tutkimuksen metodologiaan*. Acta Universitatis Lapponiensis 10, Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi 1995.

Kasvatustieteellinen tutkimus on saanut kokea lukuisia erilaisia muutoksia, joista viimeisimmät asettuvat ajallisesti lomikkain: aineistolähtöisten, laadullisten ja diskurssianalyttisten tutkimuslähtökohtien erottaminen toisistaan osoittautuu vaikeaksi tehtäväksi, joskin erot näyttävät vaativan jonkinlaista selkiyttämistä. Tämä on erityisen ilmeistä sen vuoksi, että diskurssianalyysissa on mahdollista ottaa tutkimuksen kohteeksi mikä tahansa tutkimuksen kohde, tutkimisen tapa, lähtökohta tai menetelmä, jopa sen oma.

Taataksemme tutkimuslähtökohtien vapauden mutta välttyäksemme keskustelun anarkialta osoittautuu tarpeelliseksi asettaa jonkinlainen konteksti kullekin lähtökohdalle.

Juha Suorannan tutkimuksessa on otettu tutkimuksen alle tavat puhua kasvatustieteestä ja sen kohteesta ja menetelmästä on diskurssianalyysi. Tuloksena on eräänlainen aukirakentaminen, jossa ei oteta selvästi kantaa eri puhumistapojen puolesta tai vastaan. Lukijalle jää ongelmaksi ratkaista, mitkä ovat ne lähtökohdat, jotka tässä dekonstruktiossa ovat tekijällä.

Diskurssianalyttinen tutkimus perustuu oletukseen, että jostain kohteesta aikaansaatu tematisoiminen motivoituu erilaisista puhunnan tavoista. Itse tutkimuskohteeseen saattaa liittyä käytäntöjä, jotka antavat oman tavan puhua, toisaalta jokainen tutkimuserinne ja siinä hyväksytyt tavat puhua antavat nekin omat tematisointinsa. Meillä on yhtä paljon tietoa kuin on tapoja puhua. Jokainen uusi käsite muuttaa diskurssia, jossa se luodaan. Perimmältään on siis kyse todellisuutta koskevasta käsitteanalyysistä ja sen rakentumistavoista.

Diskurssianalyysiksi tämä muuttuu, kun oletetaan, että näin voidaan esittää itse tutkimuskohteisiin asti ulottuvaa kohdallista tutkimusta vain puhumalla näin kehittyvistä tavoista puhua. Siis esimerkiksi kasvatustieteen diskurssianalyysi — vaikkakin puhuu vain kasvatustieteellisen tutkimuksen tematisoinnista ja argumentointitavoista — koskee perimmältään myös kasvatustieteellisen tutkimuksen kohdetta, koska se kysyy tämän kohteen *käsitteellisen konstituomisen* kulloisiakin ehtoja.

Juha Suorannan tutkimuksessa tutkimuksen kohteeksi on määritelty laadullisten tutkimusmenetelmien rajat. Tätä, perinteisesti katsoen tieteenfilosofista ongelmaa, lähestytään diskurssianalyttisesti. Tekijä ei tarkemmin määrittele menetelmänsä lähtökohtia eikä niitä syitä, jotka ovat johtaneet hänet tekemään juuri diskurssianalyysia. Hän kuitenkin kertoo, että häntä innoittaa jonkinlainen "pragmatismien perusvire", joka innoitus liittyy erilaisten tutkimuskäytäntöjen seurauksiin ja vaikutuksiin. Tekijä arvioi erilaisia diskursseja "niiden vakuuttavuuden, kiinnostavuuden ja käytännöllisten seurausten perusteella".

Lukijalle ei kuitenkaan paljasteta, kuinka rajataan tämä "käytännöllisyys", onko se tutkimuksen vai toiminnan käytännöllisyyttä. Suoranta rajautuu käsittelemään angloamerikkalaista metodikeskustelua. Tämä on selkeä kannanotto eräisiin kysymyksiin: hermeneuttiset ongelmat jäävät tutkimuksen ulkopuolelle ja osin aidosti pinnallinen amerikkalainen pragmaattisuus nousee esille. Toisaalta tämä valinta estää hukkumasta tutkimustoiminnan metafysiisiin oletuksiin ja on siten raikas rajaus, toisaalta näin menetetään myös eräs tutkimustoiminnan perus-

kysymys, kysymys tutkimisen motivoineesta käytännöstä. Tämä tulee selvästi esille niissä kohdissa, joissa tekijä pohtii laadullisten tutkimusmenetelmien aiheuttamia luotettavuuden ja pätevyyden ongelmia: diskurssi itse tai tuloksen pragmaattinen arviointi ei koskaan anna vastausta kysymykseen luotettavuudesta ja pätevyydestä.

Sama rajaus todennäköisesti tuottaa ongelman, joka on enemmänkin opillinen kuin sisällöllinen. Suoranta käsittelee kautta tutkimuksensa metodologiaa, tieteenfilosofiaa, tieteen filosofiaa ja tieteen ontologisia oletuksia *ikään kuin* niissä olisi kyse yhdestä ja samasta tarkastelutasosta. Ne eivät kuitenkaan ole syntyneet tutkimuskeskusteluun vahingossa tai päällekkäisiksi: kullakin on oma, havainnollinen ja tärkeä, asemansa, josta kussakin tarkastelussa voidaan nähdä hieman eri asioita, vastaavasti: tutkimusta perustavia, tutkimusnormeja, maailmasuhdetta ja tutkimuksen ehtoja koskevia.

Itse asiassa on varsin yllättävää, kuinka erilaista amerikkalainen metodologinen keskustelu on verrattuna eurooppalaiseen (ei-englanninkieliseen). Tämä osoittaa oikeaksi Suorannan oletuksen, että metodologiadiskurssit ovat suuresti kulttuurisidonnaisia. Kasvatustieteellisen tutkimuksen kohdalla ne ovat jopa niin kulttuurisidonnaisia, että paikoin on vaikea nähdä, mitä antia amerikkalaisella keskustelulla voi olla eurooppalaiselle kasvatustieteelliselle käytännölle.

Omat kasvatuspäämäärämme eivät ole yhtä läpinäkyvästi (kuin amerikkalaiset) läsnä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa, joten ainakin tämä seikka paljastaa meille jotain uutta omastamme: me emme näe omien diskurssiemme läpi sitä päämäärää, johon tähtämme.

Suorannan sisällölliset analyysit kasvatustieteellisestä keskustelusta ovat yleensä havainnollista ja selkeää. Paikoin ongelmana on tyylillisten keinojen hämärtämä sanoma; erityisesti understatement'it ja ironia hukkaavat joskus itse ongelman. Tämä on tietenkin itsekin diskursiivinen ongelma: Suoranta näyttää ajattelevan, ettei hänen valitsemassaan keskustelussa ole mahdollista esittää selviä vastakkainasetteluja ja arvioita. Lukijalle aiheutuu tästä ratkaisusta ongelmia: ei ole varmaa, ymmärtääkö kaikki rinnastukset ja vertailut "oikein" ja osaako siis vetää ne johtopäätökset, jotka oli tarkoitettu kokonaisuuden ymmärtämisen ehtona.

Kielen asema kasvatuksessa ja tutkimuksessa on erityisen keskeinen. Tämän vuoksi kolmas artikkeli on erityisen tärkeä. Suoranta on kuitenkin päätynyt tarkastelemaan

koko lailla vanhakantaisella tavalla kielen merkitystä; kauan sitten haudatut gurut on taas kaivettu esille ja jopa Austin performatiiviseen saa taas hengittää tätä ilmaa, vaikka hänen olisi varmaankin syytä pysyä haudassaan filosofisine limerickeineen. Tämä artikkeli sisältää eräät parhaat osat tutkimusta ja samalla myös kaikkein heikoimmat. Ristiriita on häkellyttävä mutta ei kuitenkaan heikennä kokonaisuutta. Kielen ongelman lisäksi artikkelissa liikutaan hyvin epämääräisesti todellisen aineistolähtöisyyden, diskurssin ja empiirisen tarkastelun välissä ilman, että tekijä osaisi missään selittää, mikä on se tasanne, josta näkee monta näkökulmaa kerrallaan.

Tutkimuksen *Jälkipuhe*-osastossa, joka sisältää artikkeliosuuden yhteenvedot ja teesittämisen, Suoranta pyrkii kokoamaan ja tiivistämään sen, mikä artikkeliosuudessa jää epäselväksi. Lopputuloksen selkeys on suoraan kiinni käydyssä keskustelussa eikä tekijä lavenna sitä todellisesti suomalaiseseen kasvatustieteelliseen keskusteluun. Tätä voi pitää ongelmana, joskin tehtävänasettelu ei tällaista edellytä. Suomessa käyty, myös amerikkalaisesta keskustelusta ideoita ottaen, laadullisen tutkimuksen metodinen keskustelu on myös jätetty pois tutkimuksesta, vaikka se hyvin sopisi juuri yhteenvetoon. Tämä on sitäkin valitettavampaa, kun Suorannan oma diskurssi hyvinkin antaisi hänelle mahdollisuuden varsin kriittisiin huomautuksiin sekä Alasuutarin että Varton metodologian kirjoihin. Juuri tämä keskustelu puuttuu meiltä muutenkin eikä se tässäkään tutkimuksessa ala.

Kokonaisuutena Juha Suorannan tutkimus on ehjä ja linjakas. Vaikka kyseessä on artikkelikokoelma, tekijällä on ollut ilmeisesti selkeä projekti jo kirjoittaessaan artikkeleita. Jälkipuheisuus — edelliset varaukset huomioon ottaen — tekee tutkimuksesta kokonaisen. Metodologisena keskusteluna *yleisesti* työssä on jonkinlainen labiili luonne: tekijä jättää paljastamatta omia tarkastelulähtökohtiaan siinä määrin, että kritiikkiä on vaikea esittää; tämä on tietenkin kaikenlaisen diskurssianalyttisen tutkimuksen ongelma. Metodologisena keskusteluna (suomalaisessa) *kasvatustieteissä* tutkimus on erinomainen yritys saada ote epämääräisestä ja useampitasoisesta — ja täysin hedelmättömänä jyllänneestä — metodikiistasta ja sen ehdoista. Suoranta osoittaa amerikkalaisen keskustelun esimerkein ja suomalaisin sovelluksin, missä määrin tieteenideologiset lähtökohdat auttavat tutkimustoimintaa.